

Rusínsky spisovateľ žijúci v Srbsku Ivan Medeši

Z Vojvodiny by sme chceli odísť všetci

NEDÁVNO MU VYŠLA
V SLOVENSKOM
PREKLADĚ KNIHA, KTORÚ
VŠAK TIEŽ VLASTNE
NAPÍŠAL V SLOVENČINE.
PRESNEJŠIE — V JAZYKU
DOLNOZEMSKÝCH RUŠÍNOV,
KTORÝ JE V SKUTOČNOSTI
KODIFIKOVANOU
VÝCHODNOU SLOVENČINOU.
IVAN MEDEŠI V NEJ PÍŠE
O RODNEJ VOJVODINE, A TO
BEZ PRIKRÁŠLENÍ A S DRSNÝM
HUMOROM, KTORÝ SA
NEVYHOL ANI TOMUTO
ROZHOVORU.

Text: Ivetta Grznárová
Foto: archív Ivana Medešiho, Dreamstime

„Momentálne žijem na európskom pustom ostrove menom Srbsko a mám hlad.“ Takto ste pred rokom v krajaných novinách opísali svoj životný pocit. Pretrváva? V Srbsku možno hladovať na veľa spôsobov. Za jedlom, za normálnym životom, za možnosťou kúpiť si týždenník za dve eurá – tak človek kupuje raz za rok novoročné dvojčíslo a potom prekutáva online archívy a informuje sa oneskorene. Som hladný po knižnom veľtrhu v Belehrade, kde som už päť rokov nebol, tak čítam, čo majú v obecnej knižnici, a celý rok striehnem na nejakú veľkú zľavu, keď daktoré vydavateľstvo začne krachovať a ponúka šesť knižiek za desať eur.

Vojvodinu na Slovensku zväčša vnímame trochu ako skanzen, kde sa v exoticko-archaickej podobe udržiavajú naše staré tradície. Ako vidíte život tu vy?

Žije sa v realite, naháňa sa peniaz, to je pre každého prioritou. Áno, tradície sa udržiavajú – na oficiálnej úrovni sa konajú akési folklórne festivaly a hoci je aj snaha ich modernizovať, ja čosi také naozaj nemusím. Folklorizmus tu má svoje publikum a svojím spôsobom i slušný úspech, čo, myslím, vypovedá skôr o úbohosti súčasného života a nedostatku inej alternatívy. Ľudia sa zídu, poklábosia, vypijú si a to je festivalová atmosféra, ktorú máme na dedine radi. Niečo iné je Nový Sad, ozaj európske veľkomesto, je tu toľko menších klubov, akcií, že by mohli jedny druhé zasypať.

A ako sa k vám stavia samotné Srbsko?

Národnostné menšiny tu majú dosť dobré životné podmienky. Ozaj si nemyslím, že by nám bolo v čomkoľvek horšie než Srbom. Problém je v tom, že i Srbom je zle. Rusíni majú preložené vlastné učebnice pre gymnázium, ktoré je tu, v Ruskom Keresture, jediné svojho druhu vo svete, vo svojej reči máme televízne vysielanie, rádio, tlač, vydavateľstvo, divadlo, kultúrne organizácie i národnú radu – to všetko financuje štát. V posledných rokoch sú síce s podporou značné problémy, ale tie má každá inštitúcia v krajine. Pravda, pre vojnové konflikty v 90. rokoch a v Kosove je v Srbsku trochu ťažšie byť Albáncom či Chorvátom, ale vo všeobecnosti tu menšiny nemajú problémy preto, že sú menšiny. Problémom je bezperspektívnosť, že sa stráca nádej na zmenu. Panuje ohromná korupcia, stranícke rodinkárstvo je také nehorázne, až je smiešne. Uvidíme, kam nás naši mocní dovedú. V 90. rokoch nevynikali práve sympatiami k multikultúrnosti a ktovie, ako sa zachovávajú a či neodhaliu svoju pravú tvár, až sa raz začnú topiť.

Nebadať žiadne šance na príklon k väčšej proeurópskosti?

Nebadať. Ťažko povedať, ale nie, ide to z kopca. Po buldozérovej revolúcii (jej výsledkom bolo zvrhnutie Slobodana Miloševića z postu prezidenta v roku 2000, pozn. red.) sa začalo všetko meniť, i ľudia začali veriť v budúcnosť, v EÚ, ale potom to prepadlo, očakávania sklamali a tí, ktorí boli proti Únii, ľahko osedlali národ, ktorý hľadel na Západ beztak vždy s podozrením. Teraz tu vládne proeurópsky kurz, lebo musí, ktosi azda pochopil, že ako ruská gubernia umrieme od hladu a samoizolácie. Ale je to sedenie na dvoch stoličkách a nevedie k ničomu dobrému, v najlepšom prípade len k predlžovaniu daného stavu a toho má už každý dosť. A predsa,

ak treba emigrovať, nikto si nevyberie Rusko, ale ten „prekliaty“ západ Európy alebo Kanadu a dokonca i tam vedia na Západ nadávať, vyzdvihovať našich vojnových zločincov a „putinovať“. Sám mnohému nerozumiem...

Masívne odchody ľudí z Vojvodiny do Kanady spomínate aj vo svojej knihe. Neuvažovali ste o tom aj vy?

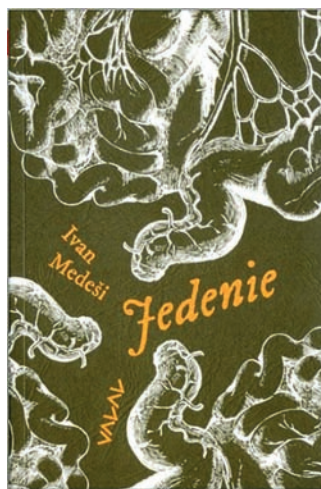
A ešte ako! Päť-šesť rokov som na tom tuho pracoval. Skúšal som to všakovakými spôsobmi, ale dnes to už nejde tak ľahko ako pred desiatimi-päťnástimi rokmi. Vtedy vám stačilo na nejaký

papier napísať, že ste mäsiar s desaťročnou praxou, a priložiť telefónne číslo na kamaráta, u ktorého ste akože robili, a boli ste za vodou. Teraz je to oveľa zložitejšie. Šiel by som i zajtra, keby sa dalo. Tu je neskutočne ťažké mať rodinu a starať sa o ňu. V dedine koluje jedna príprava, keď príde reč na Kanadu, že čo by bolo, keby nám v chotári pristalo lietadlo a vyhlásilo sa, že kto chce ísť žiť do Kanady, nech vojde. Ktovie, kto by ostal... Mnohí už šli. Z Ruského Kerestura odišlo okolo 150 rodín. A odchádzajú aj inam, do Nemecka, Rakúska a posledných pár rokov stále viac i na Slovensko, do vašich fabriek. Je dobre, že je kam ísť.

Vy sám ste nad odchodom na Slovensko neuvažovali?

Asi pred tromi mesiacmi ma pochytil záchvat zúfalstva a začal som vypisovať na všetky strany, tak i na Slovensko, že nech ma odtiaľ ratujú, lebo už nemôžem a topím sa... Stále je to otvorené, lebo ktovie, ako obstojím v IT sfére, kde »

„Čo by bolo, keby nám v chotári pristalo lietadlo a vyhlásilo sa, že kto chce ísť žiť do Kanady, nech vojde. Ktovie, kto by ostal...“

Menu bez servítky

„Šestica šľavných literárnych chodov zo súčasnej Vojvodiny. Prekypuje drsnou balkánskou psychogroteskou i žalúdok dráždiacim stredo-európskym naturalizmom, tou najintímnejšou kultúrnou endoskopiou i bizarnou paranojou nacionalizovanej postjuhoslovanskej spoločnosti.“ Iákajú na debutový preklad mladého dolnozemskeho autora knižkupectvá. Na slovenskom trhu ide o unikátnu knihu vychádzajúcu vďaka iniciatíve združenia Valal, ktoré sa dlhodobo venuje propagácii súčasnej dolnozemskej kultúry.

IVAN MEDEŠI s manželkou

som sa len nedávno zamestnal. Keď sa ti začne dariť a konečne nájdeš svoj pokoj, vtedy vieš, že atómová bomba je za rohom a meteor, ktorý ti mieri do hlavy, je už v ionosfére. A musíme čosi robiť, keď sa nám v živote nepošťastilo byť glam rockovou hviezdou... (Smiech)

Čo je vlastne motorom vojvodinského hospodárstva?

Poľnohospodárstvo. Ale ak sa nemýlim, len sedem percent zisku z neho ostáva vo Vojvodine a ostatok zhltnie zvyšok Srbska, takže Vojvodina je motorom Srbska. Ďalej nemožno opomenúť, že kopa ľudí cestuje za prácou do zahraničia, tak i z toho tu rodiny žijú. K tomu za posledné roky prudko vzrástol počet IT firiem a ich zamestnancov. Zmenu vidno najmä v Novom Sade. Hromada kaviarní so sto druhmi rozličných drahých káv, reštaurácií, ktoré tým firmám roznášajú obedy. Podľa mňa je v tom i veľa blafovania, ľudia by radi vyzerali ako z Kodane, a nie z chudobného Srbska, tak je to trochu i smiešne. Pravdou je, že hromada ľudí žije z penzií svojich rodičov.

Priblížte nám ekonomickú situáciu vo Vojvodine. Aký je priemerný mesačný príjem, koľko vyjde byť, koľko stojí chlieb či pivo?

Pozrite, v školstve sú platy okolo 44-, 45-tisíc dinárov, to je necelých 400 eur. Posledný rok som robil na 30-percentný úväzok, tak som to vzdal. V obchodoch, pizzeriách, reštauráciách majú ľudia i menej než 200 eur. Zdravotná sestra má 300 eur, lekár 500 až 700 eur. Riaditeľ školy okolo 500 eur. Priemerný plat je asi 300 eur, ale politici by povedali, že 450. Garsónka v Novom Sade stojí mesačne 150 eur, no možno

nájsť i za sto. Bežný štvorizbový dom na dedine stojí od 10- do 30-tisíc eur, lacnejší má staré okná a je bez ústredného kúrenia. Chlieb stojí okolo 40 centov, kilo bravčoviny 4-5 eur, bežné pivo v obchode asi pol eura, v dedinskej krčme necelé euro a v Novom Sade od 1 do 2 eur. Obed v reštaurácii asi 4-5 eur. A dosť vážne sú i mesačné ceny elektriny, asi 30 až 40 eur, vody 10 až 20 eur, internetu 15 až 30 eur a kubík dreva na zimu stojí 60 eur. Keď sem prídu na návštevu ľudia z Kanady či Nemecka, vravia, že ceny u nich sú rovnaké alebo i nižšie, a čudujú sa, ako tu vieme prežiť.

Ako sa vaši predkovia vlastne ocitli vo Vojvodine?

Určite neľahko. Neprišli Uberom ani rýchlikom. Mária Terézia chcela osídliť tento močiar, Vojvodinu, a nevedela, čo s nami, tak nás šupla sem. Ľudia možno i pred čímsi utekali, tak sem prišli, ale neverím, že tu bolo oveľa lepšie či horšie než tam, kde žili.

Ako často chodievate na Slovensko? Je vám blízke aj mentalitou?

Žiaľ, nechodievam často, a rád by som. Vás tie posledné tri dekády neutrápili tak ako nás. Trochu sme stratili vieru v ľudí, v dobro, a keď som bol u vás, tam ma každý prijal ako starého kamaráta. Pre mňa je ťažké sa tak otvoriť a potrebujem aspoň zopár hodín alebo deň-dva, aby som sa s neznámym fakt zblížil. Darmo, mali sme vojny, boli sme izolovaní, ne jeden národ z našej zeme sme osočovali z nepriateľstva a sami sme menšina, tak sme žili v obavách, či nás odtiaľ nevyženú, čo občas ozaj hrozilo, a to všetko nás naučilo istej nedôvere v prvú prihrádku. Čo pociťujem ako osobný hendikep. Ale snažím sa to poraziť.

Vnímate vo Vojvodine aj záujem o slovenské reálie a kultúru?

“Podľa mňa je v tom i veľa blafovania, ľudia by radi vyzerali ako z Kodane, a nie z chudobného Srbska.

Počúva sa slovenská muzika. Súčasná i ľudová. Keď si chlapi vypijú, tak zvyknú počúvať slovenské rockové kapely. V mnohých keresturských krčmách sa púšťajú slovenské ľudovky. Rusnáci v Srbsku majú Slovensko dosť v obľube, časté sú tu vaše kultúrne a športové hostovania a i naši často chodia k vám, vždy si nájdú spoločný jazyk. K tomu máte veľmi dobré pivo a my zas kvalitnú pálenku, tak i to je veľké plus.

Vo svojej enkláve ste považovaný za tak trochu kontroverzného autora.

Čím rozdeľujete spoločnosť?

Nemyslím si, že čosi rozdeľujem. Možno len tu a tam poodhalím niečiu pretváрку. A vôbec, čo je dnes kontroverzné? Neslušné slová sotva. Že spomínam opilstvo, narkotiká, masturbáciu... Po 60. rokoch, punkovej revolte či techno scéne už asi nie je kontroverzné nič. Hovorím len, čo mi samému behá po hlave, o morálke som sa už v školstve i inde napočúval. Otvorme oči, všetci používame nepekne slová, skoro každý si rád vypije, ďalej Srbsko je svetovým lídrom v spotrebe liekov na nervy a školstvo je v tom cirkuse prvým parádnym koňom. Ak je kontroverzné povedať pravdu o tom, čo všetci každý deň robíme, potom je už i kontroverznosť v háji. ■